

קובץ
ליובאוויטש

בתי-כנסיות וחסידים בריגא

"הוא היה בקי נפלא בכל הש"ס ולמד הרבה חסידות ובפרט לסוף ימיו. והיה מתפלל בכל יום - ובפרט בשבת קודש - באריכות גדולה בניגונים שונים, כי ידע כל הניגונים הישנים, ובבכיות מקירות לבו. והיה בעל מדות תרומיות" * מְשִׁימוֹתָיו שֶׁל הַרְה"ח הַרְה"ג ר' יצחק דובאוו ע"ה אודות ריגא, ואודות חסידים שהכיר במקומות אחרים (מוגש בעקבות יום היארצייט שלו בראש-חודש מנחם-אב)

מניינים".

בריגא, ידוע כי היו גרים הרבה יהודים בחצר אחת, והיו עושים בסוכות סוכה גדולה באמצע החצר. והיה מנהגם, כי בהושענא רבה היו אחדים מהם עומדים אצל שער החצר, וקוראים להעוברים ושבים ליכנס בסוכה לברך "שהחיינו" וכו'. וקרה שענו: "איך בין ניט קיין רייסעשער" [=אינני "רייסישער"] - כי החסידים היו נקראים "די רייסעשע".

בה"ליובאוויטשער מנין" הייתי שם בתור מגיד ומשפיע; לאחר התפילה על-פי רוב בשבת-קודש היו עושים 'יקידושא רבא' ולומדים פרק משניות, וביום היינו לומדים מדמש-רבה כשעה ומחצה, ובשלוש-סעודות הייתי חוזר מאמר חסידות.

ובחול היינו לומדים פרק משניות ועין-יעקב בין מנחה למערב. ודף נמרא הייתי לומד ב"ליאדער מנין", ושאר שיעורים היה לומד שם איש אחר.

ר' יעקב משה בעלינקע ע"ה היה מילדי הורדוק, והיה אצל הרבי מהר"ש נ"ע. היה אוהב מאד חסידישע התוועדות, ובפרט כשהיו באים להתוועד בביתו, והיה משפיע משקה ביד רחבה בשמחה רבה.

השי"ב ב"ליאדער מנין" היה גם-כן מהורדוק והיה חבירו מנעוריו. השי"ב היה כבר זקן, ומנעוריו היה שי"ץ מפואר. פעם אחת אמר לו [ר' יעקב משה]: שמע נא ידידי! אמשיל עליך המשל מסוסים מלומדי מלחמה, שכשחם שומעים את ה"מארש" (ואו מען פלעגט אפ שפילן א מארש") רצים הם אפילו אל תוך האש. וכשהסוסים

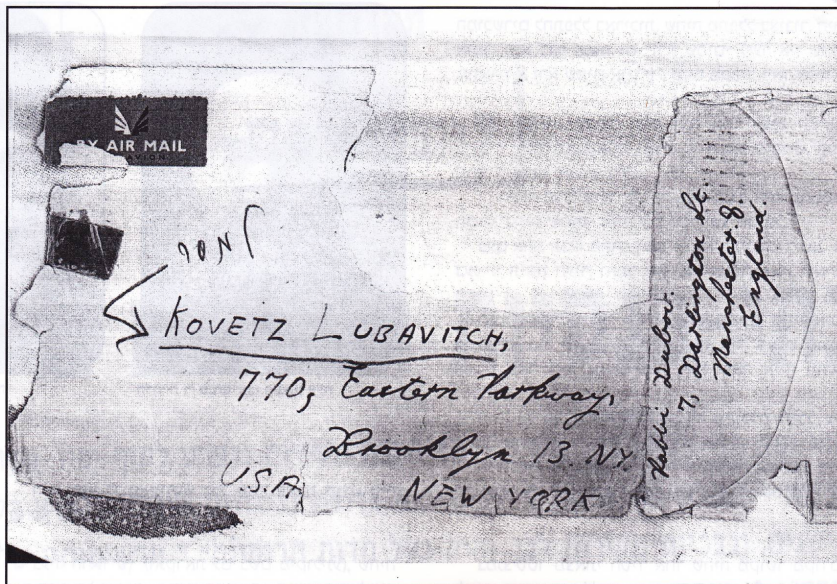
מוגש ע"י יהושע ד. לבנון

בקיץ תשס"ז פנתה מערכת "קובץ ליובאוויטש" בבקשה לאניש, שירשמו את כל הידוע להם מגדולי החסידים שבמשפחתם ובעירם, אודות בתי-הכנסת החסידיים הזכורים להם, תיאור ההווי החסידי במקום ועוד.

גם שאלונים מיוחדים הוכנו לצורך זה, ונשלחו לרבים מאניש ולכל דורש. הרשימות שהגיעו לכתובת המערכת ב"770" באו תחילה לידי הרבי, ומכמה ציונים שרשם הרבי בגוף כתיי"ק על הטפסים, ניכר שעיין בהם קודם שהעבירם למערכת הקובץ.

קובץ ליובאוויטש הפסיק את הופעתו בראשית שנת תשי"ז, ובארכיון המערכת נותר חומר שלא התפרסם. הגיעו לידינו שאלונים רבים מארכיון "קובץ ליובאוויטש". שרשימה זו היא חלק מהם.

בריגא היו שלושה [בתי-כנסת חסידיים]: קאפ[וסטער], ליובאוויטשער, ליאדער - בחצר אחת. הפרעזידענט [=נשיא] בית-כנסת] - היינו מה"ליובאוויטשער מנין" - היה ר' יעקב משה בעלינקע ע"ה (ראה להלן), והשני ר' עזריאל פאהאנער ע"ה. וכל שלושת המניינים היו נקראים "די רייסעשע

ואמר ר' משה אהרן הנ"ל: רבי! נעמט, נעמט! מיר האפין צו האבין דורך אייך גרויסע גילויים (רבי! קחו, קחו! מצפים אנו לגילויים גדולים באמצעותכם). הביט עליו [הרבי] במבט רציני והתחיל ליקח ה'פדיונות'.

וסיים החסיד ר' משה אהרן נ"ע הנ"ל: איני יודע מאין בא לי האומץ, אבל הדברים נאמרו מאלהים ("אייך ווייס ניט פון וואנענט האט זיך ביי מיר גענומען אזא בריידיקייט, נאר עס האט זיך ארויס גיזאגט").

הוא היה בעל־בית חשוב, למד נגלה ודא"ח בדרך המצוינות כמדומה.

כשבא אדמו"ר הרייזצ זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע לריגא, שמע [ר' משה אהרן] שהעולם מדברים זה לזה כדרכם, האם הוא רבי גדול וכו'. אמר בזה הלשון: אז אף און וויי צו אזא רבי אז מען זאל האבין אף עס מבינות (=אוי ואבוי לרבי שיכולים לומר עליו "מבינות") [דהיינו, שיש לאנשים השגה במהותו]....

כשבא הרבי [הרייזצ] נ"ע לריגא, היו שם הרבה "קאפיטל" נעגל".... ואף אחר־כך, כשתפרסם, גם־כן נשאר יחידים מהם שלא באו לשמוע דא"ח וגם לא להתוודעויותיו הנוראות.

בעיר מארינעגארקע – ישוב קטן אצל עיר פוחאוויץ פלך מינסק – היה שם שו"ב שייב, שמו היה ר' נחום דוב

מזקינים, הנה כשהם שומעים את ה"מארש" – והכה לרוץ כבר חלק ועבר מהם – אף על פי כן מקפצים הם במקומם ("גיבען זיי א האבקע"), כך אמר על חבירו השייך הנ"ל שכבר הזקין.

ואמרת שעהנין כן הוא אצלנו, כשמתפללים לפעמים ומנגנים איזה ניגון חביב, הגם שחסר החיות והריצה (שהוא ענין ה"יצוא ושוב"), אף על פי כן נעשית איוו קפיצה ("א האבקע").

וכמבואר בחסידות על המאמר "כל שאין יכול לחדש בה דבר", ופירש רש"י כהיום כן אתמול כן מחר (ברכות כ"ט ע"ב לגיסת הבי"ח).

עוד ימנין חביב היה בריגא, ושם היה מתפלל החסיד ר' מרדכי דובין הידוע. וכן ר' הירש אווערבוך, שהוא היה מקושר להרבי מוהר"ש נ"ע ואחר־כך להרבי רש"י נ"ע, ואחר־כך גם להרבי [הרייזצ] נ"ע כשבא לריגא.

בריגא היו שני חסידים נוסעים על כל ראש־השנה, אחד היה זקן (כמדומה שהיה גם בחיי היצמץ צדקי נ"ע עד כי בבא אדמו"ר הרייזצ זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע לריגא נתקשר אליו), שמו ר' משה אהרן בראד יליד אולא. השני ר' צבי הירש גאדין יליד סמעליאן.

ר' משה אהרן בראד נ"ע סיפר, שהיה נוסע לליובאוויטש על כל ראש־השנה, ובשנים הראשונים לאחר התקלות אדמו"ר מהריש זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע נתאספו רבים בערב ראש־השנה ביפדיונות, ולא רצה אדמו"ר הרשי"ב זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע ליקחם.

המוכשרים להתפלל באריכות, שהיה מתפלל בציבור, היה אומר: הוא כבר נעשה גם "ירא שמים" [ייער אין שוים גיווארין א ירא'שמים אוד'']... והיה מקפיד מאד על זה.

בעיר פענוזא שהייתי שם, היה אחד ושמו הירשע לעיוויט, יליד וואלקאמיר. אביו, ר' דובער לעיוויט, היה מחסידי הרבי מהר"ש נ"ע.

ר' הירש הנ"ל סיפר לי, כי אביו הנ"ל היה מחשובי הבעל-בתים שבעיר. והיה שם חסידישע שטיבל.

פעם אחת תבעו מהרב דשם – שהיה מגדולי ליטא – בענייני תיקון העיר, ואמר הרב: מה אעשה שאין יראים ממני!

ואמר לו ר' דובער הנ"ל: אילו הייתם מתייראים מהקב"ה, היו יראים גם מכם [י"אזו איר וואלט מורא האבין פאר גט, וואלט מען אויך פאר אייך מורא האבין].

ופעל על הרב חלישות הנוף, עד שהוכרח לשכב על מיטתו איזה זמן.

וכשהעירו לו דובער לעיוויט על שבזיה את הרב כל-כך, אמר: נו! הרי לכם שהקיפדתי שלי הזיקה לו, ולא להיפך...

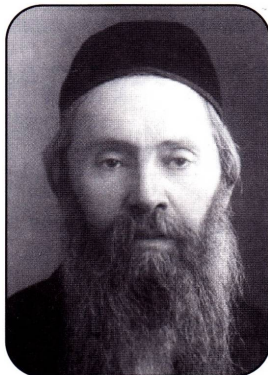
במנציסטר מצאתי חסיד אחד שהיה מקושר מקודם להרבי רש"ב זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע ועכ"י [הוא ההרה"ח ר' מנחם צבי ריבקין ע"ה, וראה אודותיו כיכפר חב"ד גל מס' 80], והיה נוסע כל שנה כמדומני על גריהשבעות. היה רב בבאביניץ (עיר קטנה סמוכה לליובאוויץ). והחסיד ר' אברהם סגנדער נייעמצאן שיחי הביאו הנה בהשתדלויות שונות, עד שהכניסו לבית דין דפה.

הוא היה בקי נפלא בכל השיט ולמד הרבה חסידות ובפרט לסוף ימיו. והיה מתפלל בכל יום – ובפרט בשבת קודש – באריכות גדולה בנינונים שונים, כי ידע שכל הנינונים הישנים, ובבכיות מקירות לבו. והיה בעל מדות תרומיות.

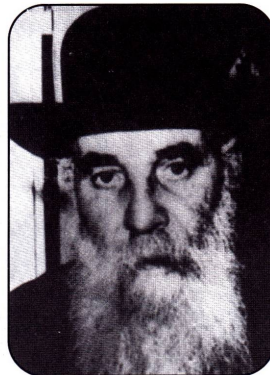
שפעתי ממנו, שפעם אחת, כשישבו כל התלמידים כסדרן אל היסודי אצל רבם המגיד ממערץ נ"ע, והיה החוק שלארבע הכוסות היה על כל אחד מהתלמידים להביא כוס שלו. וישוב המגיד בדביקות ולא התחיל היסודי, עד שאחר-כך שאל האם הכל הוא כהוגן. השיבוהו: הן, ואמר המגיד: אם-כן מדוע יושב הרמ"א ומתרגם [י"א ברויגזער]!!

תיכף קם אדמו"ר הזקן זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע ועכ"י, ואמר שהוא הכשיר את כוס הזוכיות שלו [שהוא נגד פסק הרמ"א בסי' תנ"א]. ואמר לו המגיד להחליף את כוסו בכוס של הרבנית [שישבה] בחדר השני. והתחיל היסודי כל הנהגתו היתה כחסידי הישנים: היה מתפלל תפילת שחרית ביחידות ובשעה מאוחרת לפי-ערך, ומקודם היה קורא קריאת-שמע קטנה בתפילין. היה בקי גם בנין, והיה אומרם לאחר התפילה בכל יום.

בכל יום היה אומר תהלים, וכשנקבעו התקנות מאדמו"ר [הרייז''] נייע לומר תהלים בכל יום אחר התפילה, היה מדקדק לבוא ולומר תהלים עם הציבור, הגם שהיה אצלו עוד קודם קריאת-שמע קטנה. ונתקשר באמת גם לאדמו"ר הרייז' זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע.

הרה"ח ר' מנחם צבי ריבקין ע"ה

הרה"ח ר' יצחק דובאוו ע"ה

ע"ה.

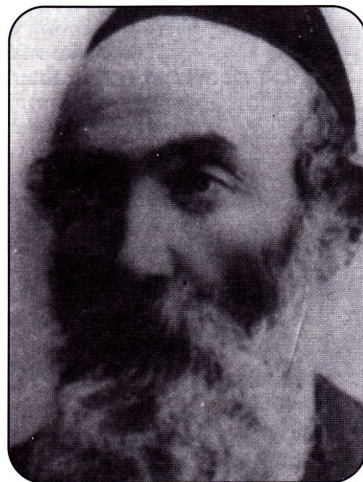
היה נוסע לליובאוויטש בכל שנה. בשבת קודש היה מאריך בתפילתו.

בעיר הראדישץ [הנקראה גם בשם מיקולנע], שהיה שם סניף של ישיבת "תומכי תמימים", היה שם בעל-בית חסידי בן תורה, שמו ר' וועליע [ר' זאב] דאלניק. והיה אומר: כשלומדים חסידות יודעים עכ"פ שיש "יריד" בשמים [יעס אזי אפין הימיל א יריד].

ואמרת, על-דרך כשקוראין בשבת קודש בתורה, ובפרט בפרשת משפטים, יש חילוק בין מי שלמד המסכתות למי שלא למד. כי מי שלמד, הנה הגם שהקריאה היא במרוצה, אפ"כ מצלצל במוחו מסי קידושין ומסי בבא קמא וכו'. משא"כ אצל מי שלא למד. וכן הוא בלימוד החסידות.

עוד היה אומר ר' וועליע דאלניק הנ"ל, כי כשהיו בנעוריהם, לא היו יכולים לגמור את פרק ט' שבאגרת הקודש, כי היו מתמוגגים בדמעות [יפלעגין זיך צו גיסין פון בכיות].

וכן היה אומר המשפיע ר' מיכאל בלינער [מיכאל דער אלטער], שאין יכולים לגמור את אות ב' שבאמר "אני לדודי" הראשון שבילקוטי תורה. והוא היה אומר, שהיתה אצלו ההנחה שאם לא היה לומד בילקוטי תורה: יום אחד, היה מת. וגמר בדברים, שהיו ימים שמחמת איזה טרדות [ידוע שהיה פייגעניק [=בונה תנורים] איזה זמן] לא למד [בכל יום], אבל ההנחה אצלו היתה כנ"ל. ר' מיכאל נ"ע, כשהיה רואה מישהו מהבחורים

הרה"ח ר' מיכאל בלינער, "מיכאל דער אלטער" ע"ה